22. 7. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jedna vlaštovka precedent nedělá aneb úskalí argumentace judikaturou

Za precedent je považován individuální akt státního orgánu ve věci, který řeší případ právem dosud neregulovaný, a proto nabývá normativního významu. V anglosaském právním systému se jedná o obecně závazný pramen práva. Ačkoliv Česká republika patří do skupiny zemí s kontinentálním systémem práva, je některým rozhodnutím vyšších soudů přikládán téměř precedenční význam.

V podáních k soudům a úřadům je někdy citováno tolik soudních rozhodnutí, že tyto citace tvoří větší část obsahu podání, než jeho samotná podstata. Taková podání jsou přitom sepisována právě proto, aby bylo dosaženo stejného výsledku, jako v citovaných rozhodnutích. Slepé spoléhání na judikaturu se však nemusí vyplatit, a to právě proto, že tato soudní rozhodnutí nejsou obecně závazná.

Postavení Ústavního soudu

Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Dále podle § 57 odst. 3 zákona o Ústavním soudu je možné ve Sbírce zákonů uveřejnit právní názor Ústavního soudu vyslovený v nálezu, který má všeobecný význam. Z těchto ustanovení je tedy možné dovozovat, že rozhodnutí Ústavního soudu mají minimálně podstatný interpretační význam, zvláště když podle § 23 zákona o Ústavním soudu se může Ústavní soud od svého předchozího právního názoru odchýlit pouze na základě stanoviska pléna. Ovšem s ohledem na druhy řízení před Ústavním soudem a statistiku odmítnutí ústavních stížností (dostupnou na www, k dispozici >>> zde), nelze očekávat, že by se z rozhodnutí Ústavního soudu stal precedent v klasickém slova smyslu. Vedle specifických druhů řízení (např. o zrušení zákonů a jiných právních předpisů) totiž Ústavní soud rozhoduje o porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod, přičemž opakovaně deklaroval, že *není vrcholem soustavy obecných soudů a není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů, jakož ani provádět výklad právních předpisů, jenž je zpravidla plně a především primárně v jejich výlučné pravomoci. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by na úkor stěžovatele, a to případně i extrémní interpretací nekonformní s právním řádem jako významovým celkem, takto nesouladnou s kautelami plynoucími z hlavy páté Listiny, vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv*.

Postavení Nejvyššího soudu

V civilněprávní agendě je po Ústavním soudu logicky nejčastěji citována judikatura Nejvyššího soudu. I ten má, stejně jako Ústavní soud, zákonem stanovený postup pro odchýlení se od svého dřívějšího rozhodnutí (§ 20 zákona o soudech a soudcích). Právě argumentace judikaturou Nejvyššího soudu však není vždy zcela bezproblémová, jak se pokusím níže ukázat.

Někdy je obtížné nalézt rozhodnutí, které by odpovídalo řešené situaci. V takových případech je i jediné rozhodnutí nadšeně přijato a použito. Ovšem jediné rozhodnutí nelze považovat za dostatečný argument, jak uvedl Ústavní soud v nálezu spis.zn. I. ÚS 1332/10. V tomto nálezu byla řešena situace, kdy rozsudek krajského soudu vycházel ze závazného právního názoru Nejvyššího soudu, vyjádřeného v rozhodnutí o dovolání. Ústavní soud konstatoval, že jediné předchozí rozhodnutí dovolacího soudu a navíc v téže věci nemůže vytvořit "ustálenou" judikaturu a být dostatečným

odůvodněním rozhodnutí Nejvyššího soudu. Proto by se mohlo zdát, že je lepší uvést vždy více rozhodnutí o téže věci, neboť v tomto případě by se již mělo jednat o ustálenou judikaturu.

Ovšem paradoxně právě větší množství dřívější judikatury může spíše působit výkladové potíže, neboť totožná otázka může být posouzena různě a tedy s odlišnými výsledky. Názorným příkladem je rozhodování ve věci přiměřenosti výše smluvní pokuty, která je obecně chápána jako přiměřená do výše 0,5 % denně. V případě přiměřené výše smluvní pokuty však nelze hovořit o ustálené judikatuře, neboť Nejvyšší soud uzavřel, že každý případ je třeba posuzovat podle individuálních skutkových okolností a nelze proto stanovit jednotné vodítko pro přiměřenou výši smluvní pokuty. Například v rozhodnutí spis.zn. 33 Odo 438/2005 vyslovil Nejvyšší soud názor, že smluvní pokuta ve výši 0,5 % z dlužné částky je platná, avšak smluvní pokuta ve výši 1 % denně z dlužné částky je neplatná pro rozpor s dobrými mravy. Naopak v rozhodnutí spis.zn. 28 Cdo 3113/2007 vyslovil Nejvyšší soud názor, že smluvní pokutu ve výši 1 % z dlužné částky denně bez dalšího (tj. bez přihlédnutí ke konkrétním okolnostem každého případu) za rozpornou s dobrými mravy označit nelze. Do třetice lze uvést rozhodnutí spis.zn. 32 Cdo 529/2011, v němž Nejvyšší soud potvrdil moderaci smluvní pokuty ve výši 0,5 % z důvodu její nepřiměřené výše. Z výše uvedených rozhodnutí tedy nelze učinit jednoznačný závěr o tom, že by smluvní pokuta ve výši 0,5 % byla nebo nebyla nepřiměřená. Proto nelze rozhodnutí Nejvyššího soudu vždy považovat za bernou minci, ale spíše za výkladové vodítko, které ovšem v obdobné věci nezaručuje totožný závěr jako v dřívějším rozhodnutí.

Obvodní soud a bagatelní rozhodnutí

Nejen rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu jsou obecně považována za precedenty sui generis. V nedávné minulosti se tohoto postavení dočkal i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5, kterým bylo rozhodnuto v bagatelní věci, tedy bez možnosti odvolání. Symbolicky jej vynesl soudce Šalamoun. Veřejnost (zejména média) očekávala, že v obdobných případech bude rozhodováno se stejným výsledkem. Mám na mysli rozsudek č.j. 25 C 261/2012 – 138, kterým bylo rozhodnuto o povinnosti Hypoteční banky, a.s., vrátit klientovi poplatek za vedení a správu úvěru. Tento rozsudek vyvolal v řadách veřejnosti velká očekávání a vedl k podání statisíců žalob na poskytovatele hypotečních úvěrů. Ovšem následující rozsudky téhož soudu přinesly zcela opačné řešení obdobného případu. Názor soudce Šalamouna nesdíleli ostatní soudci téhož soudu, zmíněnému rozsudku nepřikládali postavení precedentu a zbytek je již dobře znám.

Závěr

Argumentaci soudními rozhodnutími lze z výše uvedených důvodů přirovnat k citátu Victora Huga: *„Žádný meč nemá jen jedno ostří, každý má dvě: kdo jedním zraňuje, druhým raní sám sebe“*. Nelze totiž očekávat, že v obdobných případech bude rozhodováno zcela totožným způsobem a je proto nutné věnovat výběru vhodné argumentace dostatečnou pozornost. Výsledek, který by nekopíroval předchozí rozhodovací praxi soudů pak nelze automaticky označovat za porušení principu právní jistoty.

Mgr. Milan Zeman

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie
- Lichevní smlouva ve světle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2025, sp. zn. 28 Cdo 2378/2024
- DEAL MONITOR
- Reakce na článek: Komentář – smutná realita výmazů exekutorského zástavního práva z katastru nemovitostí
- Povinnost zajištění gramotnosti dle AI Aktu a její naplňování v praxi
- DEAL MONITOR
- Blíží se konference Next Gen Law Forum 2025
- Vyhoření. Z jiné perspektivy